АЗІЯ 22.09.2026 | Ганна Кірхбергер

Кіньми швидше

Порожні заправки, довгі черги, розчарування. Паливна криза в Монголії перетворюється на політичний стрес-тест.

Чи можуть черги на заправках змусити звернути увагу на рівень розвитку демократії? У Монголії, де пальне в дефіциті ось уже кілька місяців, це питання лунає дедалі частіше. Розмови про буденні речі, як от погода, мало кого хвилюють, натомість людей цікавить, де сьогодні дістати бензин. Скільки простояли в черзі: три години чи всю ніч? Чи можна сьогодні їздити зі своїм номерним знаком? Чи вірите, що уряд вирішить проблему з пальним до настання зими? Саме такі питання пропонують у відео в Instagram під назвою «Буденні розмови в Монголії: про що говорити?». Те, що на перший погляд видається повсякденним розчаруванням, має ширший політичний підтекст: коли криза постачання переростає у кризу довіри і, можливо, у кризу демократії?

Ще в липні Монголія стикнулася з дефіцитом пального, а на початку серпня було запроваджено тимчасове обмеження на обсяг продажу бензину – до 50 тисяч тугриків (близько 12 євро) на один автомобіль. Крім того, продаж організували за парними та непарними номерними знаками. На в'їзді на заправки утворюються кілометрові черги з автомобілів.

Ця паливна криза є особливо небезпечною для політичної ситуації, адже виникла вона на тлі послаблення довіри до політичних інституцій. Дефіцит пального пов'язаний із політичними потрясіннями 2025 року. У червні 2025-го прем'єр-міністр Лувсаннамсраїн Оюун-Ердене пішов у відставку після того, як парламент оголосив йому вотум недовіри. Коли в жовтні його наступника політика й економіста Гомбоджавіна Занданшатара, який пробув на посаді лише чотири місяці, також мали усунути з посади, шостий президент Монголії Хурелсух Ухнаагійн наклав вето на рішення парламенту. Згодом, побачивши процедурні порушення, Конституційний суд визнав рішення парламенту неконституційним. Отже, політична недовіра в Монголії аж ніяк не виникла лише після дефіциту пального.

Коли криза постачання переростає у кризу довіри і, можливо, у кризу демократії?

Криза з дефіцитом пального накладається на вже існуючу політичну недовіру, і це може мати політичні наслідки. Те, що економічні труднощі, пов'язані з постачанням енергоносіїв та пального, можуть політично мобілізувати людей, видно, наприклад, в Південній Азії. У 2026 році зростання вартості енергоносіїв і життя загалом призвело до численних протестів і заворушень, а надто в Пакистані та Непалі. Звісно, це не гарантує подібного розвитку подій у Монголії. Набагато важливішим є те, як невдоволення проявляється у політичній реакції. На цей зв'язок вказують і наукові дослідження. Згідно з робочим документом Світового інституту досліджень економіки розвитку при Університеті Організації Об'єднаних Націй (UNU-WIDER), так звані паливні заворушення можуть бути пов'язані з різкими стрибками цін на пальне. Згідно з даними, у період з 2005 до 2018 року у 41 країні відбулося щонайменше одне таке заворушення.

Для Монголії особливо показовим є інший висновок: у країнах, де громадянське суспільство має більше прав і свобод, такі заворушення трапляються значно рідше. За словами авторів, вищий рівень свободи громадянського суспільства супроводжується значно меншою ймовірністю «паливних заворушень». Це означає, що можливість висловлювати політичне невдоволення може дещо знімати напруження. У випадку Монголії цікавим є не лише те, наскільки значним є невдоволення паливною кризою, а й те, як воно проявляється. Соціальні мережі дають змогу частково зрозуміти цю ситуацію, хоча вони пропонують обмежену картину. У соцмережах повсякденне розчарування дедалі частіше переростає у політичну дискусію.

На перший погляд, завсідники інтернету реагують на паливну кризу з гумором. Відео, на якому молодик знімає себе на скутері, підписано так: «Маєш Land Rover, але через ціни на пальне перетворюєшся на хлопчину на скутері». «Кіньми швидше», – коментують інші відео з довжелезними чергами на заправки. Жарти жартами, проте дискусія швидко набирає обертів у політичній площині.

Поки одні зводять кризу до слова «корупція», інші жорстко

критикують залежність від Росії. Таким чином, дискусія переходить від поточного дефіциту пального до більш принципового питання й звучить воно так: чому країна, багата на сировину, настільки сильно залежить від свого сусіда в цьому питанні? Така залежність – парадокс. Монголія видобуває сиру нафту, але не може її переробляти через брак нафтопереробних потужностей, тому і змушена імпортувати нафтопродукти, 95 відсотків яких надходять з Росії. Це є однією з причин, чому в інтернеті обговорюють не лише порожні заправки, а й те, як можна зменшити залежність від Росії. У коментарях до різноманітних дописів читаємо цілком конкретні пропозиції: більш диверсифікований імпорт, завершення будівництва запланованого нафтопереробного заводу в Дорногові (провінції на південному сході Монголії), а також розвиток альтернативних джерел енергії. Тобто питання про те, коли знову з'явиться бензин, дедалі більше перетворюється на питання, чому держава допустила таку залежність – і що вона робить для її подолання.

Економічні труднощі в Монголії поки що не призвели до масштабних протестів чи заворушень

Те, що в соціальних мережах спочатку здається сумішшю жартів, нищівних коментарів і звинувачень, насправді висвітлює серйозну політичну дискусію. Звісно, коментарі в мережі не здатні замінити ні політичну активність, ані громадянське суспільство, яке виконує покладену на нього роль. Однак вони показують, що роздратування через черги на заправках вже давно торкається більш глобальних питань корупції, економічної залежності та політичного простору для маневру Монголії.

На відміну від ситуації, що склалася зараз у певних регіонах Південної Азії, економічні труднощі в Монголії поки не призвели до масштабних протестів або заворушень. Це не означає, що криза не матиме політичних наслідків. Але це не дає підстав вважати Монголію черговим випадком ескалації паливної кризи. Натомість невдоволення поки що висловлюється публічно, обговорюються причини та вимагаються політичні відповіді. Все це не свідчить про демократичну стійкість, але показує, що суспільне розчарування знаходить політичні форми вираження, а не просто накопичується. Саме в цьому може полягати сила монгольської демократії. Тому справжній стрес-тест починається не біля заправки, а з того, чи знайдуть політики відповіді на поставлені питання.

Переклад з німецької Ірини Савюк



Ганна Кірхбергер

Ганна Кірхбергер (Hanna Kirchberger) працює у Відділі глобальної та європейської політики Фонду ім. Фрідріха Еберта. Вона вивчає миротворчість і конфліктологію в Університеті Філіпа в Марбурзі.